

Дуднікова Д.Ю., студентка

Федотова Т.А., к.е.н. доцент

Дніпровський національний університет ім. О.Гончара, Україна

СОЦІАЛЬНА СФЕРА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ: ЇЇ ОСНОВНІ ЗАДАЧІ І ПРИНЦИПИ

Протягом останніх років проблема функціонування соціальної сфери отримала особливу актуальність і значимість. Події, які відбуваються в усіх областях суспільно-економічного життя вимагають зміцнення соціальної політики, і це забезпечує цінність розвитку цієї сфери, яка маючи певну автономію, в той же час не може розвиватися у відриві від економіки, оскільки в ній повністю проявляються результати науково-технічного розвитку суспільства, економіки в цілому. Таким чином зв'язок економіки і соціальної сфери є взаємообумовлений.

Стрімкий розвиток промисловості у 70-80-х роках минулого століття призвело до зміни структури населення, зайнятого у суспільному виробництві. Помітно зросла міграція активного населення до сфери послуг, послуги якої забезпечують, різноманітні потреби людей. Прагнення людей до споживання матеріальних і нематеріальних товарів (послуг) стає важливим чинником у розвитку економіки, а це в свою чергу визначає зростання послуг у структурі споживання.

Формування нових тенденцій забезпечило вплив на соціальні зміни, які, в першу чергу, були пов'язані із сферою споживання. Разом з підвищення доходів та витрат на відпочинок, спостерігається зміна способу життя і зміна системи цінностей. Такі зміни були в основному обумовлені соціально-культурними зрушеннями в структурі населення, зокрема зростанням ролі дипломованих спеціалістів, кризою інституту сім'ї, зростанням фемінізації робочих місць та зростанням старіння населення. Зміни в структурі попиту на послуги особистого характеру проявляються також в зростанні значимості послуг у соціальній сфері, які в як правило державним сектором.

В сучасних умовах соціальна сфера має значний вплив на розвиток виробничих відносин, оскільки вона не лише задовольняє різноманітні потреби людей, формуючи рівень і якість їхнього життя, але й забезпечує економічне зростання. Роль соціальної сфери в економіці країни визначається, в першу, чергу її метою та функціями. Мету можна розглядати з двох точок зору: з одного боку це підвищення життєвого рівня населення та створення умов для задоволення їхніх матеріальних і духовних потреб, як соціальний аспект, з іншого боку – це, активний вплив на підвищення ефективності функціонування суспільного виробництва, як економічний аспект. Економіка, функціонування якої спрямоване на задоволення потреб людини, сім'ї, виходить із соціальних потреб, зазвичай називають соціально орієнтованою. Безпосередньо соціальну економіку характеризують всі види соціального забезпечення, тобто, заробітної плати, матеріальної допомоги, що надається індивідуально, як правило населенню, яке немає власних доходів і джерел засобів існування, або їх обмежену кількість.

Головне завдання вивчення економіки соціальної сфери – визначення економічних відносин в соціальному організмі суспільства, їх зміною в перехідний період і спрямованість на соціальний захист тих прошарків населення, на яких позначився негативний вплив зміни економічних, політичних та соціальних прав. Соціальна економіка визначає вплив ринку на соціальне суспільство, визначає процеси, що відбуваються в економіці та їх вплив на життя суспільства в цілому, його окремих соціальних груп та її членів, сімей в суспільстві та фізичних осіб в сім'ї.

Сьогоднішня дерегуляція економіки України, практична втрата керованості соціального сектора привела до значного розшарування населення як за статусом власника так і за територією. Тому соціальна сфера сьогодні характеризується незадовільним рівнем

задоволення життєво необхідних потреб переважної більшості громадян, що привело до серйозної загрози соціально-економічного розвитку [1].

Разом з тим говорити сьогодні про загальне соціально-економічне падіння в Україні не доводиться, швидше за все дослідження варто вести на сегменті «розподіл» у системі виробничих відносин. Розподіл, як категорія економічної науки – це не лише розподіл результатів суспільного виробництва. Це і розподіл ресурсів, факторів виробництва, розподіл і розстановка робочої сили. В цьому сенсі розподілу соціально-економічні відносини в суспільстві залежать від власності на фактори виробництва, що належать їх власникам [2].

Саме на підставі вище викладеного можна стверджувати, що сьогодні відсутнє однозначне трактування категорії «соціально-економічна сфера», що в свою чергу веде до поляризації дослідження і відповідно отриманню різних висновків. Навіть в Законах України, які визначають порядок та рівень соціального захисту населення трактування цього поняття викладене виходячи з різних точок зору.

Серед інших точок зору, на наш погляд, найбільш узагальненням є визначення Грішної О.А., де зокрема соціальна сфера розглядається як освоєння інвестицій в людський капітал, незалежно від специфіки технологій задоволення потреб людини в благах, важливих для формування і розвитку її капіталу [3].

Економічних відносин в суспільстві безпосередньо впливають на суспільне життя країни. Особливо сильний вплив створюють відносини, які пов'язані із засобами виробництва, відокремленням найманих працівників від засобів виробництва, позбавленням їх права власності на засоби виробництва. Відокремлення працівника від засобів виробництва неминує веде до появи проблем зайнятості та безробіття, економічного та соціального розшарування суспільства, економічних і соціальних проблем у родині, до економічної експлуатації.

Формування ринкової економічної системи і утворення на цій основі прошарку власників, посилює вплив принципу розподілу відповідно до нагромадженої власності. В свою чергу формування власних доходів неминує сприяє зростанню диференціації доходів, економічному і соціальному розшарування. А це вимагає системного державного втручання для подолання соціальної напруги, формування системи соціально-економічної підтримки найбільш вразливих категорій населення.

Основна функція соціальної сфери полягає у нівелюванні економічних розбіжностей, з метою забезпечення більш сприятливих умов життя для більшості населення. Формою реалізації даної функції виступає розподіл продуктів і послуг, трансформація виплати, а також державні програми по стабілізації доходу.

На основі державних програм соціально-економічної допомоги, має відбуватися забезпечення конституційних прав громадян, зокрема права на безкоштовну освіту та охорону здоров'я, підтримку літніх і непрацездатних людей, підтримку материнства і дитинства. Рівень їх задоволення визначається рівнем економічного розвитку та значеннями параметрів суспільства.

Література

1. Пакуліна А.А. Дослідження особливостей соціальної сфери України в умовах глобалізації економіки та аналіз трансформації її інституційного середовища / А.А. Пакуліна, Г.С. Пакуліна // Економічний простір. – 2014. – № 84. – С. 80-88.
2. Романовский А.Г. Основы теории управления социальными системами. Харьков, 2001.
3. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К.: Знання, 2001. – 254 с.